

ABGB A DĚDICKÉ PRÁVO

KAREL SCHELLE

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Abstract in original language

Všeobecný zákoník občanský (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zkratka ABGB) byl základem občanského práva v habsburské monarchii téměř po celé 19. století. Byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjímaje země koruny uherské. První Československá republika zákoník recipovala. Na českém území byl platným právem prakticky až do vydání nového zákoníku práce v roce 1965, ačkoliv rozsáhlé pasáže nahradily nové československé kodexy z let 1950 a 1964. Zákoník vycházel nejen z tradic římského práva, ale především zohledňoval koncepci přirozeného práva. Dědickému právu byla věnována osmá kniha, která se dělila na následující hlavy:

O dědickém právu

O projevení poslední vůle vůbec a o závětech zvláště

O náhradních dědicích a o svěřenstvích

O odkazech

O omezení a zrušení poslední vůle

O zákonné dědické posloupnosti

O povinném dílu a o započtení do povinného dílu nebo dědického podílu

O ujmutí se držby dědictví

O společenství vlastnictví a jiných věcných právech.

Key words in original language

ABGB; dědické právo.

Abstract

The basis of the civil law in the Hapsburg Monarchy almost for the whole of 19th century was The Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (its whole name being Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, abbreviated ABGB). It was declared by the emperor František I. on 1st June 1811 by a patent Nr. 946 Coll. and it was valid for all countries included in the Austrian monarchy,

except of Hungary. The first Czechoslovak Republic has adopted this statute. On the Bohemian territory it was valid practically until 1965, when a new labour code was issued, although some parts of the ABGB were replaced by new Czechoslovak codices issued in 1950 and 1964. The ABGB was inspired by both, traditions of the Roman law and mainly the conception of the *jus naturale*. The eighth book of the ABGB dealt with the law of succession and was divided into following parts:

About the Law of Succession

About the Last Will and mainly about Testaments

About the Substitute Heirs and Trusts

About the Legacy

About Limitation and Abolition of the Last Will

About the Legal Hereditary Succession

About the Obligatory Part and about the Inclusion of the Obligatory Part or of Per Pars

About the Entry of the Heritage.

Key words

ABGB; Law of Succession.

1. VÝVOJ DĚDICKÉHO PRÁVA DO ABGB

Dědické právo se v době předhusitské vůbec nerozvinulo. Základním důvodem byla existence odúmrtního práva panovníka, který si vyhrazoval nejen právo ke statkům, jejichž držitel zemřel bez potomků, ale i případech, kdy potomky měl, avšak jejich dědický nárok nebyl uznán.

Pokud rody a rodiny tvořily v oblasti majetkové rodinné nedíly, dědění zejména věcí nemovitých, individuálně určeným dědicem nepřicházelo v úvahu. Postupné uvolňování nedílových svazků vytvářelo podmínky pro změnu. Při nedostatku nedílníků se začalo přihlížet i k odděleným příbuzným podle určitých stupňů příbuzenství. Dědění podle testamentu, česky kšaft, v souvislosti s předchozí situací se u nás neuplatňovalo. Teprve postupně vlivem práva kanonického se začala uplatňovat tato forma dědění. Význam v právu dědickém měl rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými, právní pravidla se více méně soustředila na úpravu dědění nemovitostí. Přitom ovšem byl rozdíl, zda šlo o svobodné statky, lenní majetek, pozemky poddaných, nebo šlechtický majetek rodový, podléhající fidejkomisu (viz výše). Z toho plyne, že římský pojem universální sukcese nebyl akceptován. Dědicem byl totiž i ten, na něhož přešly z pozůstalosti jen některé věci. V tomto ohledu se odlišovalo právo městské, kde se vývojem (vlivem

římského práva přes právo německé) dospělo k sjednocení celé pozůstalosti. Nedostatek universální sukcese vedl také k jiné úpravě ručení z pozůstalosti. V zásadě nebylo třeba k nabytí dědictví výslovný projev vůle dědice. Jestliže se synové po smrti otce dělili o rodinné jmění, dělili se o majetek, který už před tím měli, byt v nedílném společenství. Přijetí dědictví ve smyslu římského „aditio hereditatis“ nebylo třeba. Nicméně v českém právu byla také úprava převzetí dědictví za součinnosti úředníka, uvázání se v dědictví s komorníkem. Vedle toho existovalo i svémocné ujmoutí se dědictví, se stejnou právní relevancí.

Pokud jde o ručení za dluhy z pozůstalosti, ne všechny zůstavitelovi dluhy přecházely na dědice. Dluhy čistě osobní, jako například z deliktu, nebo z rukojemství nepřecházely, ale české právo připouštělo přechod závazku z rukojemství za podmínky, že to bylo při vzniku tohoto závazku dohodnuto. Posléze se vžila zásada, že s dědictví přechází i s dluhy vůbec, ale dědic byl povinen je uhradit jen do té výše, na kterou stačilo dědictví. Soukromé jmění dědice tím nebylo dotčeno.

Pokrevní příbuzenství a jeho stupně

Původně byly chápány jako osoby příbuzné všechny osoby, které odvozovaly svůj původ od společného mužského předka, které byly členy téhož rodu. Příbuzenství přes ženy se nebralo v úvahu, tedy rod byl svazkem agnátů. Posléze se začalo přihlížet i k příbuzenství skrze ženy po přeslici. Tím se stalo, že pro příbuzenství nebyl už rozhodující původ pouze od mužského předka, nýbrž od rodičovské dvojice. Pokrevní příbuzenství zahrnovalo jak agnáty, tak i kognáty a určení stupně příbuznosti se stalo složitějším, protože jedinec měl příbuzné ze strany otce i matky.

Stupně příbuzenství se v českém právu počítaly podle systému lineárního čili parentelního. První parentelu tvořili ti, kdož pocházeli od nejbližšího společného ascendentu (předka), tedy jeho děti s dalšími potomky (vnuky). Rodiče a jejich descendenté tvořili druhou parentelu a prarodiče s jejich descendenty byli třetí parentelou. Blízkost příbuzenství se počítala v první řadě podle parentel (vnuk z první parentely byl bližším příbuzným než bratr, nebo bratranec); uvnitř parentely se pak počítalo na stupně (kolena) směrem ke společnému předkovi. Při určování příbuzenství byla rozhodující nejen bližší parentela, ale i bližší stupeň ke společnému předkovi této parentely. Tento způsob počítání příbuzenství se označuje jako lineogradiální systém.

Dědická posloupnost příbuzných

V českém zemském právu v rámci rodinného nedílu byli nejbližšími zákonnými dědici zůstavitele jeho děti (descendenti) a jejich potomstvo (vnuci). Když jich nebylo, nastupovali zůstavitelovi ascendenti (rodiče) a jeho sourozenci. Teprve, když tito nežili, nastupovali potomci sourozenců zůstavitele (poboční - bratřenci). Ascendenti s výjimkou rodičů byli pomíjeni podle zásady, že „nápady před se jdou a ne zpátkem“. Podle privilegia Jana Lucemburského (z roku 1310 pro Čechy, z roku 1311 pro Moravu), bylo dědické právo příbuzných omezeno do 4. kolena (stupně), přičemž osoba společného předka se počítala za 1. koleno. V roce 1497 král Vladislav II. Jagellonský omezení nedílných dědiců do 4. kolena zrušil a umožnil, aby v případě nedostatku nedílných dědiců mohli dědit oddělení příbuzní. Na Moravě tuto výhodu dosáhla šlechta až v roce 1587 od císaře Rudolfa II. OZZ úplně odstranilo rozdíly mezi dědici nedílnými a oddělenými a zavedlo nové dědické právo ad intestato, podle něhož byli dědici rozděleni do pěti tříd (ordines); v první nastupovali descendent, ve druhé ascendent, ve třetí poboční, ve čtvrté manželé mezi sebou, a v páté královská komora. Tím byl v českém zemském právu převzat německý systém lineograduální, ovlivněný římským právem.

České městské právo převzalo lineograduální systém pro dědickou posloupnost už ve 14. století a důkazem jsou ustanovení v Knize brněnského písaře Jana (roku 1353), v Koldínově zákoníku zůstal zachován.

Právo reprezentace uplatňované v dědické posloupnosti umožňovalo, že v případě, když dědili zůstavitelovi synové (první parentela) a jeden z nich už byl mrtev, mohli současně s nimi dědit potomci tohoto dříve zemřelého syna. Obdobně, když dědili sourozenci zůstavitele (druhá parentela), mohli současně s nimi dědit potomci zemřelého bratra.

Pokud šlo o dědění žen, mohlo jim podle zemského práva připadnout dědictví nemovitostí teprve tehdy, když nebylo oprávněných mužských potomků. V průběhu doby se postavení žen měnilo k lepšímu, ale stejné postavení s muži nedosáhly. Omezování žen při dědění nemovitostí sledovalo záměr nedrobit majetek rodiny, poněvadž dědickým nárokem žen by se dostal do rodiny jejího manžela.

Naproti tomu ženy podle městského práva byly v dědění úplně rovnoprávné s muži. Vývoj ve městech k tomu dospěl do konce 15. století. Příčinou byly odlišné rodinné i majetkové poměry měšťanů. Řemeslná výroba a obchod umožňovaly vznik značných majetků, což vyžadovalo svobodu nakládání s těmito majetky a tedy i volnost v právu dědickém.

Odúmrť

Pokud nebylo pokrevních dědiců, stávala se pozůstalost odúmrť. Na prvním místě připadala odúmrť českému panovníkovi jako jeho regální právo.

Vyplývalo to z chápání státu jako patrimonia panujícího rodu. Panovník byl majitelem veškeré neosazené půdy, tudíž i odumřelé nemovitosti. Odúmrtí nárok českých králů se vztahoval ke svobodnému, deskovému majetku šlechty (v Čechách do roku 1497, na Moravě do roku 1587). Odumřelé městské nemovitosti původně patřily také panovníkovi, ale čeští králové se jich vzdávali ve prospěch jednotlivých měst od 13. a během 14. století. Odúmrtí poddaných připadala vrchnosti.

Měštům připadala odúmrtí jen po měšťanech, „kteří s městem trpěli - přispívali na jeho potřeby, účastnili se jeho obrany, podléhali jeho soudu“. Odúmrtí právo měli také kláštery, nemocnice, chudobince a sirotčince k pozůstalosti osob, které u nich zemřely a neměly žádné dědice.

Darování pro případ smrti

Poslední pořízení o pozůstalém majetku nebyla u nás prakticky možná, poněvadž tomu bránil rodinný nedíl. Mimoto intestátní (zákonná) dědická posloupnost stanovovala dědický nárok pokrevních příbuzných. To znamenalo, že kdo měl pokrevní příbuzné, nemohl je odsunout ve prospěch jiného cizího dědice. Konečně, když nebylo intestátních dědiců, nastupovalo odúmrtí právo krále, event. jiných subjektů.

Teprve pod vlivem církve římsko-katolické se stalo možným naložit alespoň s částí majetku zůstavitele pro případ smrti. Šlo tady o zbožná darování (záduší), které zůstavitel poskytl kostelu, aby spasil svou duši. Nebylo to poslední pořízení v pravém slova smyslu, nýbrž jednání mezi živými s účinky na případ smrti. Mohlo se to udělat dvojím způsobem.

V prvním případě byly účinky darování vázány na suspenzivní výminku dárcovi smrti. Druhý způsob umožňoval, aby účinnost daru nastala okamžitě a dárci zůstala (až do smrti) jen držba užitků z darované nemovitosti. Bylo možné vázat účinnost darování ne na smrt zůstavitele, ale třetí osoby, což odsunovalo převod nemovitosti na pozdější dobu. V druhém případě bylo možné dosáhnout obdobný výsledek tím, že držba užitků byla vyhrazena nejen pro dárci, ale i pro třetí osobu. Co do velikostí neměl dar přesahovat díl, který by na zůstavitele připadl, kdyby došlo k rozdělení rodinného nedílu. Někdy se pro toto darování užíval zápis do zemských desk (dání dskami). Nebylo to však moc časté, poněvadž takový zápis bránil dárci učinit později změnu nebo darování zrušit. Při zápisu v zem. deskách byla změna nebo zrušení možné jen se souhlasem obdarovaného.

Testament - Kšaft

Na rozdíl od darování pro případ smrti testament je jednostranný právní akt, který činí zůstavitel o svém majetku a jehož účinky nastanou až po smrti zůstavitele. Činit poslední pořízení bylo v českém zemském právu dosti ztíženo (viz výše). Ten, kdo neměl nedílné příbuzné, mohl o svém majetku pořizovat (kšaftovat) jen když dostal souhlas krále mocným listem, kterým

se král vzdal svého práva na odúmrť v jednom individuálním případě. Povinnost obstarat si pro testování mocný list, se obcházela fingovaným dlužním zápisem do zemských desek. Pokud šlo o movité věci, mohlo o nich být volně pořizováno závětí od 16. století bez ohledu na nedílné příbuzné a královo odúmrtní právo, které se vztahovalo pouze na nemovitosti. OZZ zakotvilo testovací svobodu a mocné listy už nebyly potřebné.

Oproti zemskému právu české městské právo připouštělo poměrně brzo testovací svobodu. Nejprve měli výhodu volného kšaftování jen měšťané těch měst, jimž to král povolil v městském privilegii. Od roku 1372 měla toto právo všechna královská města.

U písemného kšaftu české zemské právo vyžadovalo 2 až 3 zachovalé svědky, na Moravě (kniha Tovačovská) bylo třeba svědků aspoň šest. Testament, který byl přímo vkládán do zemských desek, nemusel být dosvědčován svědky. Ústní kšafy byly výjimečné a pouze o movitostech. V městském právu (podle Koldína) stačili při ústním i písemném testamentu dva svědci. OZZ předepsalo 3 - 5 svědků. Písemné testamentsy se opatřovaly pečeti zůstavitele, svědků resp. úředního orgánu. Význam pečeti byl ale jiný, než v římském právu, kde to znamenalo uzavření listiny. V našich podmínkách pečeti ověřovaly podpisy osob, které byly přítomny sepsání kšaftu.

Až do OZZ nebylo možné volně měnit, nebo zrušit existující testament. Zemské právo umožňovalo změnu testamentu, resp. zrušení starého testamentu novým jenom tehdy, jestliže si zůstavitel při sepsání prvního testamentu výslovně vyhradil právo zrušit jej pozdějším kšaftem. Když to neudělal, zůstal první testament v platnosti.

Rodinný nedíl - nedílové zřízení

Je to majetkoprávní rodinné společenství pokrevně příbuzných, převzaté z předstátní doby. Feudální společnost využívala tuto formu bezpodílového spoluvlastnictví a ve středověku došlo k jeho novému rozvoji a nové právní formulaci. Postupně vznikalo právo nedílové tvořené smlouvami uzavíranými dlouhodobě s tímž obsahem; faktickým dodržováním obyčejů; soudními nálezy; usneseními dvorských sjezdů a nařízeními knížat a králů.

Nedílové společenství nacházelo široké uplatnění. Vztah k majetku byl tímto způsobem upraven nejen v rodinách pánů a rytířů tj. svobodných lidí, ale i v rodinách poddaných rolníků. Česká šlechta využívala čtyři hlavní typy nedílných majetkových společenství:

- nedíl otcovský (resp. dědovský)

- nedíl bratrský

- nedíl strýcovský
- nedíl vdovský resp. mateřský.

V otcovském nedílu spolu žili (říkalo se „chlebí“) rodiče, děti, vnuci případně pravnuci. Hlavou společenství byl otec (děd), který uplatňoval otcovskou moc nad ostatními i když tito už byli dospělí. V průběhu 15. - 16. století vznikla právní pravidla, zabráňující zneužití otcovské moci. Otec mohl jednat za všechny účastníky nedílu a předpokládalo se, že vyjadřuje vůli všech. Po smrti otce se typ nedílu změnil (viz dále) postavení hlavy nedílu zaniklo. Jenom v otcovském nedílu tvořil společný nemovitý majetek jednu jedinou masu, k níž měli všichni plnoprávní nedílníci (dospělí muži) stejné právo. Plnoprávními subjekty rodinného nedílu byli dospělí muži. Objektem byl nejprve veškerý majetek příslušníků rodiny s výjimkou jejich osobních věcí. Postupně základní majetkovou masu tvořily po iae nemovitosti a z věcí movitých jen takové, které byly nezbytné pro využívání nemovitého majetku (například dobytek, hospodářské nářadí atd.)

Na první pohled by se mohlo zdát, že jde o spoluvlastnictví s ideálními díly, avšak není tomu tak. Stará právní literatura nás informuje o tom, že společným trhem (koupí) dvou či více osob nevznikne mezi nimi k takto nabyté nemovitosti nedílnost, nýbrž jen spoluvlastnictví. Lze se tedy důvodně domnívat, že rodinné nedílové společenství muselo pravděpodobně mít smluvní základ, který bylo možné v případě potřeby (např. soudní pře) dokázat svědky, listinami, zápisy v zemských deskách. Majetek rodinného nedílu zásadně patřil všem plnoprávným nedílníkům tak, že (a v tom je rozdíl oproti spoluvlastnictví s ideálními podíly) každý měl právo k celému majetku, ale nikdy nemohl sám disponovat žádnou jeho částí. K dispozici s nedatovým jměním byl vždycky potřebný souhlas všech oprávněných.

Proměny v počtu plnoprávných nedílníků byly právně bezvýznamné. Při zmenšení počtu nedílníků se fakticky zvětšila jejich účast na plodech a užitcích z nedílu plynoucích. V opačném případě se jejich účast zmenšila. Když zemřel poslední plnoprávný nedílník uplatnilo se královo právo na šlechtickou odúmrtí. Účast žen v nedílovém společenství se označuje jako pasivní, skrytá a zviditelňovala se teprve, když nežil žádný dospělý mužský účastník (viz vdovský nedíl), nebo když bylo třeba sestru vybavit. V takovém případě měla dostat rovný díl (partem aequalem): Většinou šlo o uzavření manželství, případně vstup do kláštera. Věno dostávala v obou případech.

Bratrský nedíl vznikl z otcovského, smrtí otce a žili v něm bratři se svými rodinami a neprovdané sestry. Moc analogická otcovské moci zde neexistovala. V tomto typu nedílu (obdobně i ve strýcovském) společný majetek už netvořil jednu jedinou masu, nýbrž se dohodou bratří rozdělil na

tolik objektů, kolik jich bylo. Termín vystihující tuto situaci je podělení nebo také užší nedíl. V podstatě šlo o technicko-hospodářské rozčlenění základní majetkové masy tak, že každý bratr s rodinou využívá určitou část (která nemusela přesně odpovídat skutečnému podílu) a právní podstata nedílového společenství zůstala nezměněna. Pokud zemřel bratr bez mužských potomků, ujali se majetku ostatní plnoprávní nedílníci (z širšího nedílu) a královská odúmrť se neuplatnila. V případě, že měl dospělé mužské potomky, přešel na ně podle zásady reprezentace (*divisio in stirpes*) už zmiňovaný užší nedíl.

Ve strýcovském nedílu žili bratři se svou rodinou a s potomky (pozůstalou rodinou) již zemřelého bratra (bratrů), nebo zde žili už jen potomci zemřelých bratrů. Příbuzenský vztah mezi nimi se označoval jako sestřičení. Účast strýců, tet, synovců a neteří je vlastně dvojí. Jednak je to účast v užším nedílu (jen po otci), jednak účast na celém rodinném jmění tj. na širším nedílu.

Vdovský či mateřský nedíl sestával z matky-vdovy a jejich nedospělých dětí. Majetkovou podstatou byly nemovitosti zaručující obvěnění čili vdovské věno. Je možné předpokládat, že v okamžiku kdy některý ze synů dosáhl dospělosti, ujal se podle už zmíněné zásady reprezentace, užšího nedílu po svém otci a vdovský nedíl zanikl.

Zvláštním jměním jednotlivých účastníků v rodinném nedílu bylo to, co některý z nedílníků individuálně nabyt. Za jistých podmínek s tím mohl samostatně disponovat. Obvykle toto zvláštní jmění zvětšilo majetkovou masu užšího nedílu.

Oddělení se z rodinného nedílu se postupem doby stalo možné, ale byly určité odlišnosti podle toho, o jaký typ rodinného nedílu šlo. V otcovském nedílu bylo do konce 15. stol. pravidlem, že syn má právo žádat otce, aby mu při odchodu dal pravý díl, tj. poměrný díl majetku podle současného počtu plnoprávních nedílníků. Právo syna žádat na otci pravý díl v 16. stol. zaniklo, nicméně Vladislavské zemské zřízení stanovilo, že otec má syna slušně opatřit živností. Na Moravě (podle knihy Tovačovské a Drnovské), měl otec povinnost dát synovi díl, ale jenom takový, jaký otec a ostatní nedílníci určili, ne takový, jaký by mu připadl po otcově smrti. Bratrský rodinný nedíl mohl být rozdělen pouze na rovné díly, přičemž nejstarší bratr stanovil díly a od nejmladšího si jednotlivý bratři díly volili. Nedíly strýcovské se dělily s přihlédnutím k zásadě reprezentace (*divisio in stirpes*). Každý díl byl popsán na zvláštní listině. Provedené rozdělení i oddělení se zabezpečovalo vkladem (zápisem) do zemských desk (resp. dvorských).

Výhodou oddělení nebo rozdělení bylo, že bývalí nedílníci získali svobodu disponovat vlastním majetkem. Nevýhodou bylo, že v případě úmrtí bez potomků (do konce 15. století) se uplatnila královská odúmrť. Oddělený nedílník měl vůči původnímu nedílu předkupní právo chráněné retraktem neboli ssutím.

Umělý nedíl - unio vznikl (do konce 15. století) jako obrana proti královskému právu na odúmrt' ke svobodným statkům. Smluvní majetkové společenství uzavírali ti, u nichž byla obava, že zemřou bez mužských potomků. Typově se umělý nedíl podobal bratrskému, v němž bylo provedeno podělení. Společenství se uzavíralo buď ke všemu majetku zúčastněných osob (včetně budoucího), nebo jenom k některým přesně určeným majetkovým objektům, resp. k určitým právům. Umělá společenství vznikala mezi pokrevně nepřibuznými osobami, ale vznikala také mezi osobami sice příbuznými (švagrovství - zákonné příbuzenství), ale jejich příbuzenství nebylo základem nedílnosti. Dokonce umělý spolek mohl vzniknout i mezi osobami nedílnými, ovšem pouze ohledně majetku, který do nedílu nepatřil.

2. DĚDICKÉ PRÁVO V ABGB

Rozhodující změnu v pojetí dědického práva znamenalo 18. století, kdy se vytvářela novodobá kodifikace občanského práva vrcholící vydání všeobecného občanského zákoníku (ABGB) v roce 1811. Všeobecný zákoník občanský (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zkratka ABGB) byl základem občanského práva v habsburské monarchii téměř po celé 19. století. Byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjímaje země koruny uherské. První Československá republika zákoník recipovala. Na českém území byl platným právem prakticky až do vydání nového zákoníku práce v roce 1965, ačkoliv rozsáhlé pasáže nahradily nové československé kodexy z let 1950 a 1964. Zákoník vycházel nejen z tradic římského práva, ale především zohledňoval koncepci přirozeného práva.

Dědické právo je v ABGB upraveno v hlavách 8 – 16 obsahujících §§ 531 – 858. Z toho vyplývá, že úprava dědického práva je velmi podobná.

V hlavě osmé se obecně definuje dědické právo a dědictví. Dědické právo je zde pojímáno jako „výlučné právo ujmout se držby celé pozůstalosti nebo její části, určené k poměru k celku (např. poloviny, třetiny). Jest to věcné právo, které působí proti každému, kdo si chce přisvojiti pozůstalost.“

Hlava devátá pojednává o testamentárním právu. „Pořízení, kterým zůstavitel zůstavuje jedné nebo několika osobám pro případ smrti odvolatelně svoje jmění nebo jeho část, nazývá se posledním pořízením“ (§ 552).

V hlavě desáté se pojednává náhradních dědicích a o svěřenstvích. Podle § 604 „Každý zůstavitel může pro případ, že ustanovený dědic dědictví nenabude, povolati jiného, a když ani ten ho nenabude, druhého, a ve stejném případě třetí nebo také ještě několik náhradních dědiců. Toto ustanovení nazývá se obecným náhradnictvím.“ Upraveno je zde i tzv. svěřenectví, když „zůstavitel může svému dědici uložit povinnost, aby

dědictví, které přijal, přenechal po své smrti nebo v jiných určitých případech druhému ustanovenému dědici. (§ 608)“.

Jedenáctá hlava definuje podmínky odkazu. Tyto podmínky jsou v podstatě tři:

- Platný testament, resp. poslední pořízení (totiž vedle testamentu to může být kodícil nebo dědická smlouva).
- Způsobilý odkazovník
- Způsobilý objekt.

Odkazy připadaly zpravidla tíži všem dědicům podle poměru jejich dědického podílu.

V následující hlavě se zůstavitelovi umožňuje své nařízení omezit výjimkou, na čas, příkazem anebo projevem úmyslu. Svou závěť nebo dovětek může kdykoli změnit nebo zrušit. Dále jsou v této hlavě upraveny způsoby omezení poslední vůle.

Ve třinácté hlavě je vymezena zákonná dědická posloupnost. Upravuje čtyři dědické třídy. V první třídě byly zařazeny děti a jejich potomci. Do druhé třídy patřili otec a matka „i s těmi, kteří jsou s ním spojeni skrze otce a matku, totiž: jeho sourozenci a jejich potomci. (§ 731)“. Ve třetí třídě mohli dědit dědové a báby se sourozenci rodičů a jejich potomky. A konečně ve čtvrté třídě mohli dědit první pradědové a prabáby. Samostatně bylo upraveno dědění manželů-manželek.

Následující čtrnáctá hlava pojednává o povinném dílu a o započtení do povinného dílu. Použijeme-li dnešní terminologii, jednalo se o neopomenutelné dědice, jimiž byly, stejně jako dnes, děti zůstavitele.

Předposlední patnáctá hlava nazvaná „O ujmutí se dědictví“ stanoví, že dědické právo musí být projednáno u soudu a ten rozhoduje o odevzdání pozůstalosti. Jinak se odkazuje na procesní předkusy upravující dědické řízení.

Konečně poslední hlava pojednává o společenství vlastnictví a jiných věcných právech. Společenstvím se myslí společenství několika osob, které společně získají pozůstalost.

Tolik přehled právní úpravy dědického práva ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811. Podrobný kritický rozbor bude proveden v připravované samostatné studii.

Literature:

- Čermák: Dědičné daně v amerických (spojených) státech, Právníké rozhledy, VI, s. 233
- Daň z dědictví v jednotlivých státech evropských, Právník, 1899, s. 222
- Ferényi: Dědičné právo v otázkách a odpovediach, 1922
- Funk: Reforma daně dědičné a daně z darů v Rakousku, Sborník věd právních a státních, X, s. 212
- Grünwald: Právo dědičné, 1853
- Hammer: O chystané reformě dědičného práva, Česká advokacie, 1923, s. 31
- Haněl: O vývinu práva dědičného v Rusku do roku 1649, Právník, XIV, s. 505, 539, 577
- Haněl: Nejhlavnější zásady dědičného práva polského, Právník, XI, s. 297, 333
- Hartmann: Poslední pořizení, 1935
- Hartmann: Nesporné řízení, 1931
- Jadrníček: Nové poplatky dědičné, z darování atd., 1921
- K potřebě rakouského práva dědičného, Právník, XXXVII, s. 30.
- Kalousek: O vzájemných mezích staročeského práva dědičného a královského práva odúmrtního na statcích svobodných, Právník, XXXIII, s. 289, 325.
- Krajíček: O domnělých dědicích, České právo, IV, s. 1
- Krčmář: Právo občanské, V. Právo dědičné, 1933
- Krčmář: Poznámky k dědičnému právu dílčí novely k občanskému zákonu, Právník, 1915, s. 201
- Krčmář: Příspěvky k výkladu reformovaného práva obč. k dědičnému právu třetí novely, Právník, 1918, s. 1, 49

- Krčmář: O reformě občanského práva, *Obzor národohospodářský*, XXI, s. 409, 453, 497, 499
- Kreiml: Dědické právo, *České právo*, III, s. 37
- Lepař: O dani dědické dle poplatkového zákona, *Zprávy právnické jednoty moravské*, 1897, s. 161
- Matouš: Rádce pozůstalých po zemřelých a padlých, 1914
- Mayr: Soustava občanského práva (Kniha pátá. Právo dědické), 1927
- Nová úprava dědického řádu při statcích v Hannoversku, *Právník*, 1909
- O právu veselých dědiců, *Právník* 1907, s. 553
- Pozůstalostní poplatek z nemovitosti před odevzdáním pozůstalosti soudně prodané, *Právník*, XXXIII, s. 369
- Randa: Úvaha o návrhu uherského práva dědického, *Právník*, XXVII, s. 325
- Rauscher: Dědické právo podle českého práva zemského, 1922
- Revise práva dědického, *Soudcovské listy*, 1922, s. 131
- Řibřid: Rádce v záležitostech dědických a pozůstalostních, 1905
- Sedláček, Poznámky k navrhované reformě dědického práva, *Ročenka* 1923, s. 148
- Svoboda, E.: Dědické právo, 1921
- Svoboda, E.: Problém vůle v rakouském právu dědickém, *Právník*, 1912, s. 195, 257
- Svoboda, E.: Dědické právo (Návrh subkomitету pro revisi občanského zákoníku), 1924
- Svoboda, V.: O dědickém právu v osnově všeobecného občanského zákoníku, *České právo*, VI, s. 50.
- Teltšík: Pozůstalostní poplatek při pojištění ve prospěch jiného, *Právnické rozhledy*, XVIII, s. 149.

- Tilsch: Úvod do práva dědického, Sborník věd právních a státních, V, s. 261
- Wocel: O staročeském právu dědickém, 1861
- Změna školního příspěvku z pozůstalostí projednávaných v království Českém, Právník, XXXIV, s. 191
- Zrušiti právo dědické, Právník, 1918, s. 248

Contact – email

karel.schelle@schelle.cz